

Lyngør historiegruppe

Lyngør historiegruppe ble etablert sommeren 2015 og er en uavhengig gruppe bestående av personer som er interessert i Lyngørs historie, både i smått og stort. Gruppen har som formål å stimulere til å bevare og å gjøre kjent historiske minner knyttet til Lyngør. Disse små skriftstykkene er ledd i dette, og er skrevet av folk som har en historie å fortelle, eller som har kunnskap å dele.

Nr. 25

Dato: September 2020

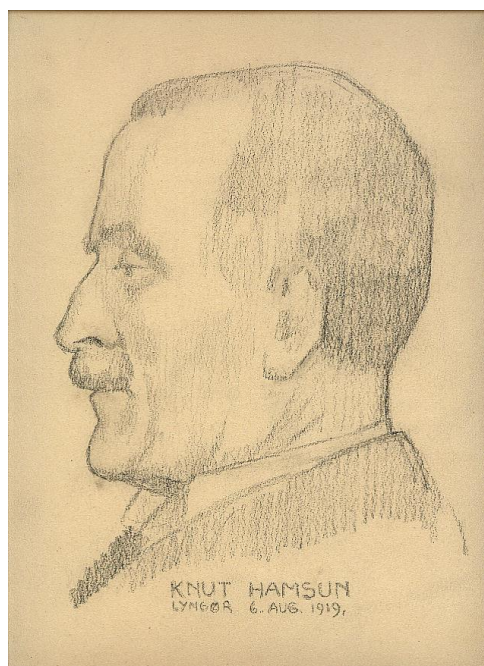
Knut Hamsun i Lyngør 1919.

Finn Krafft

Litt- meget litt om en «stordikter»

I 1919 var jeg for første gang i Lyngør. Min venn arkitekt Gunnar Brynning og jeg leiet oss inn hos Berte Gundersen ved Lille Svalsund. Det var ferie, men vår hobby – å male bilder, hadde vi tatt med oss.

Den 4. august, da vi kom tilbake til Berte for å spise middag, ble vi møtt av henne i døren. Hun hvisket: Det sitter en stordikter inne i stua. Vi lurte på hvem det kunne være, men det kunne hun ikke si. Det var visst Hansen han het. Gunnar og jeg listet oss inn i stua, og der satt Knut Hamsun i en gyngestol og sov. Han var lett å kjenne, en kraftkar med vannrett strittende bart, og dertil var han den gang vår favorittforfatter.

Vær så god – sa jeg, her er tyttebær til den stekte makrell. Hå nei, det er en uskikk med det, fisk er fisk. Og fisk har han greie på, Hamarøygutt som han er. Det er for lite salt – sa han om den kokte torsk en annen middag. Jeg rakte ham saltbøssen. Hå nei, det er ikke det samme, torsk skal kokes i sjøvann.

Meget hyggelig og pratsom var han, og så var det hans 60-årsdag da han kom. Hvorfor hit til Lyngør, spurte vi. Jo, jeg rømte hjemmefra i morges med båten, og så syntes jeg det så så fredelig ut her så jeg gikk i land. Jeg ble vist til frk. Gundersen da jeg spurte etter losji.

Berte fortalte senere om hvorledes hennes møte var med stordikteren. Hamsun kom til henne og viste frem forsiden av Tidens Tegn med et stort bilde av seg. Dette er meg – sa han – med sin dype røst, kan jeg få bo her noen dager? Ja, ja, sa Berte. Men jeg må ha to rom, ett mot nord med bord midt på gulvet, der skal jeg ha tobakken min, og så et annet, også med et bord midt på gulvet, der skal jeg ha alle mine papirer. Og så naturligvis en seng. Han fikk sin to rom i annen etasje.

Berthes hus, der Knut Hamsun bodde i 2. etasje, senere kalt Abrahams hus. Bryggerhuset til venstre og redskapsbu til høyre. Foto: Tøllef Bredal 1964.

Så gikk han da hver dag frem og tilbake i stuen med en sammenbrettet avis i hånden og knuste fluer i taket. De var ham til en vederstyggelighet. Og så høy var han, eller så lav Bertes stue, at han måtte gå med hodet mellom takbjelkene.

Han var fælt så glad i detektivbøker, så jeg gikk rundt i Lyngør og lånte adskillige, og han var henrykt.

Efter noen dager ba han meg ringe hjem til hans kone som ikke visste hvor han var (!) Dette var spennende, så da jeg fikk fruene til Nørholmen på tråden, fortalte jeg at herr Hamsun var i Lyngør og at han hadde bedt meg hilse og si at han hadde det bra. Men arbeider han da? Spurte hun. Tja, det visste jeg ikke. Nå ja, hennes reaksjon på min hilsen forstod jeg først langt senere da jeg hadde lest hennes bok om ham.

Min venn og jeg var oppe på rommene hans et par ganger når han var ute og spaserte. Det gikk forresten sjelden på da han hadde bronkitt. Tobakken observerte vi, en stor haug med «Karva bla» esker, og på hans skrivebord en utbrettet avis med en påbegynt kabal, en manuskriptbunke til høyre og en like stor bunke med blanke ark til venstre for avisen.

Nervøs var han, det skal være visst. Han ba Berte tynt om ikke å dunke i taket med kosteskaffet når middagen skulle serveres, jeg hopper høyt i stolen, sa han, jeg hører det godt om De bare sier vær så god.

Vi gratulerte ham med Nobelprisen, som da var ganske fersk. Jo, han takket for det og mente at han nok hadde fortjent den. Den kom godt med nå han hadde kjøpt Nørholmen.

En dag fikk Hamsun brev fra Nordens største humorist, Albert Engstrøm, som var ute på stor seiltur med noen venner. Han spør hvor Hamsun er, og ville gjerne besøke ham. Hamsun ba meg ekspedere et telegram til Engstrøm, det var sikkert på 100 ord, og jeg min tosk skrev det ikke av til telegrafan – og beholdt originalen. Dessverre kom ikke Engstrøm, enda Hamsun sterkt hadde oppfordret ham til det. Det ville vært litt av en opplevelse for oss å overvære møtet mellom de to.

Min venn og jeg malte som sagt bilder. Vi viste våre produkter til Hamsun, som ikke uttrykte noen overvettes begeistring for våre hav, skjær og furuer. Jeg ba om å få lov å tegne ham. Jo da – ja, ja, - sa han, hvert trekk ligner – min hoffmaler er Henrik Lund, sa han, tilsynelatende umotivert. Men det plasserte jo mitt produkt ganske presist.

Jeg malte et portrett av en ung dame i Lyngør, henne var jeg forelsket i. Dette uttalte han seg om. Se, se, der er det nok noe mere enn det maleriske som har interessert Dem.

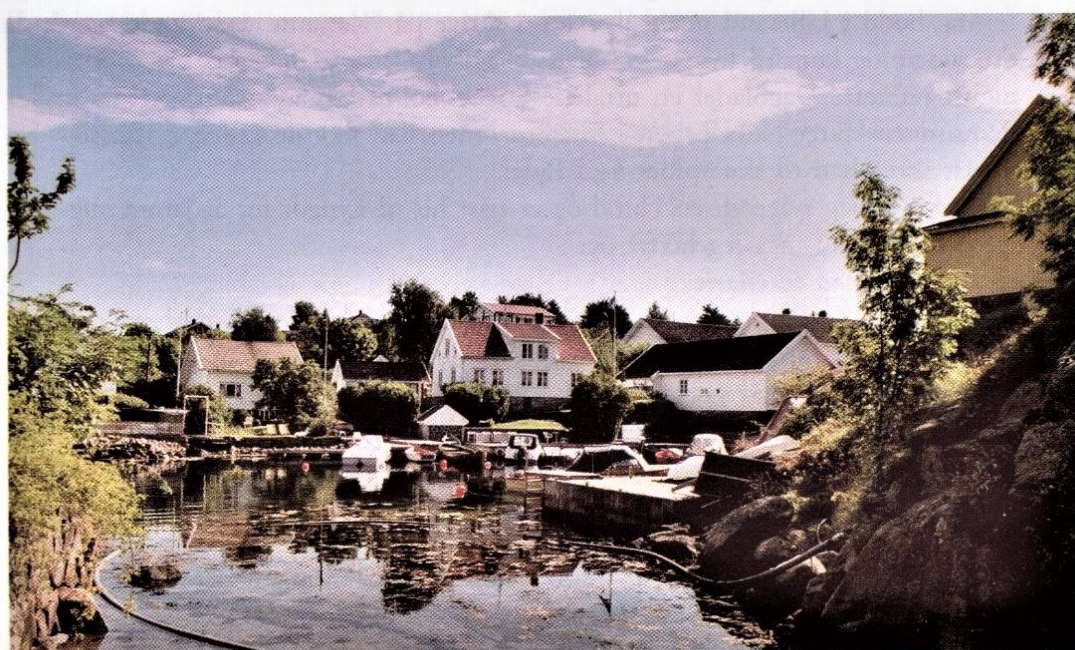
Året etter kom hans nye bok ut: «Konerne ved vandposten». Det var altså den han arbeidet med i Lyngør. Vi leste den selvsagt med stor interesse, og der var Sørlandssmåbyens puslerier side opp og side ned. Midt i boka kommer det to unge kunstmalere til byen («oljemalere») den ene forelsket seg i «dobbeltkonsulens» datter, så sterkt at han satte barn på henne. Vi lo -. Den dag i dag angrer jeg på at jeg ikke hver kvell der nede noterte noen av de pussigheter han kom med. Mange av dem viste den store dikters iakttagelsesevne. Nå er de dessverre glemt. Et par småting bare: De kan heller ikke knytte deres skolisser stramt, og da så jeg at hans sko gapte stort ved pløsene. I stuen til Berte sto der en etasjeovn av støpejern. På dørene var der bilder av en jomfru, fugler og ornamenter.

Akkurat en slik hadde vi hjemme i min barndom, det er rørende å se den igjen, jeg studerte meget på den. Jeg tilbød meg å tegne dem av til ham, og det ville han gjerne. Dette sikkert for at det skulle glede meg.

Nå ja, etter ca. 14 dager ville ikke Berte ha ham lenger, så ha dro avgårde med tobakken og manuskriptet.

Oslo juli 1966

Finn Krafft.

Huset ved Lille Svalsund i midten, fint oppusset, med utvidet bryggerhus og ny brygge. Foto Bjørn Halvorsen 2003.

Kommentar ved Helge T. Krafft.

Da vi var små fortalte far oss om dette besøket. Senere fikk vi ham til å skrive om det.

Hamsun hadde revet seg løs fra gårdsarbeidet på Nørholmen, som han hadde kjøpt året før, og bodd i Lillesand noen uker for å skrive på «Konerne ved vandposten», da han dro videre og kom til Lyngør 4. august 1919.

15. august skrev han til skuespiller Egil Eide:

Forresten er jeg syk som en Hund og er reist til Lyngør for at jamre mig ugenert. Men nu maa jeg herfra og...

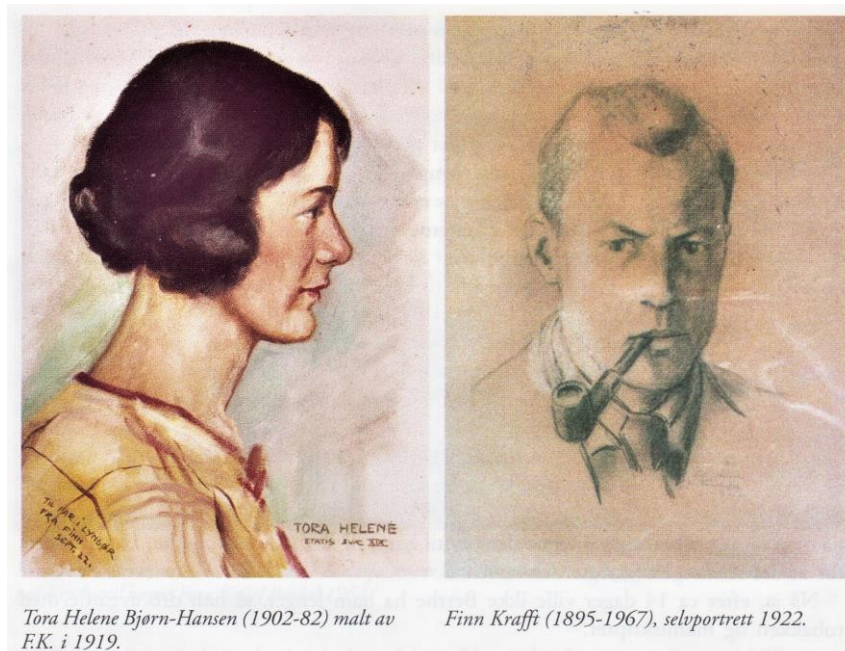
17. august skrev han til Marie:

Nu hænger her på Væggen et saakaldt «Maleri» av dem som Smaahoteller og Gjæstgiverier kjøper i stedet for Oljetryk. Det er det værste Smøreri-- Jeg håper det ikke var et av fars malerier!

I «Konerne ved vandposten» finner vi:

Frøken Fia kom hjem med Fremmede, saa jeg? Ja det forstaar sig! Svarer Konsulen overbærende. Malere det ogsaa. Kolleger, to Stykker—Den ene maler min Kone og den andre mig,-- Det er sandt, han er altsaa blitt forlovet her maleren, hvad var det nu han hette?—

Den unge damen på portrettet var Tora Helene «Mosse» Bjørn-Hansen. Finn ga det til hennes far, Thorvald Hansen, da de var forlovet, kort efter at han var ferdig med restaureringen av Dypvåg kirke, der de ble viet i 1924.

Berte Marie Gundersen (f. 1854) datter av los Gunder Hansen (1819-1907), som bygget huset på sin svigerfar Ole Nilsen grunn, antakelig kort efter bryllupet med Marte Olsdatter i 1847. Eiendommen ble skjøttet til Gunder i 1873. Han var sønn av Hans Andersen fra Stokke, som

giftet seg med Maren Gundersdatter fra Stensøen etter slaget i Lyngør 1812, og slo seg ned der. Senere flyttet de til Holmen.

Huset, som ligger like nord for Løvdahls hus og tidligere butikk på Odden ved Lille Svalsund, var opprinnelig et enkelt halvannenetasjes svalgangshus i tømmer med utvendig stående panel og solid gråsteinsgrunnmur, litt tilbaketrukket fra sjøen. Før 1876 ble det utvidet med en ny stue i 1. etasje, til vel 78m². Det ble da to soverom og et kvistværelse i 2. etasje, altså nok av rom å leie ut. Et bryggerhus med bakerovn og bryggepanne ble bygget i 1916. Hamsun leide rommet mot nord og kvistværelset, de to malerne et rom i 1. etasje. Berthe og hennes søster bakte stedets beste rosinboller og rømmevafler, som de solgte ut av et vindu i huset. Det er nå kjent som «Abrahams hus» etter Berthes brorsønn (f.1892), som overtok det etter henne. Han var fisker og ungar, en nyttig mann i Lyngør, bl.a. til jobber som andre ikke så gjerne gjorde selv, som å tømme doer. En vannpost finnes fremdeles i nærheten av huset.

Olaf Løvdahl (f.1906) i nabohuset gikk ærender for Hamsun og de andre losjerende til de mange butikkene som var i Lyngør den gangen.

I 1951 ble huset solgt til naboen Rolf Inger Løvdahl (1910-1983), og i 1965 til John Nordbø som sommerhus. Han datter Sidsel Bredal overtok det i 1987 og eier det i dag.

Kilder:

Knut Hamsun: Konerne ved vandposten, 1920.

Harald S. Næss: Knut Hamsuns brev 1915-1924, Gyldendal 1997.

Daniel Danielsen og Sophus Jensen: Dypvåg gårds- og slektshistorie 1965.

Fylkeskonservatoren i Aust-Agder, Kirsten Helledal.

Sidsel Bredal og Aslak Løvdahl har bidratt med opplysninger, bl.a. fra Per Bjørn-Hansen.

Artikkelen sto i «Den gang på våre kanter» 2003.